

ГЕОРГИ РАКОВСКИ – РОДОНАЧАЛНИК НА БЪЛГАРСКАТА ПАТРИОТИЧНА РУСОФОБИЯ

Никола Караиванов

Главен асистент, Департамент за информация и усъвършенстване на
учители към Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 1619 София, България,
email: karaivanov_n.b@abv.bg

Георги Раковски (1821–1867) е велик български националреволюционер, създател на първите планове за освобождение на българския народ от османско иго, издател, публицист и журналист, борец за българска църковно-национална независимост, дипломат, военен ръководител. С брошурата си „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, издадена в Букурещ през 1861 г., Раковски става родоначалник на българската патриотична русофобия.

Ключови думи: Георги Раковски, брошура, патриотична русофобия

GEORGI RAKOVSKI – THE PROGENITOR OF BULGARIAN PATRIOTIC RUSSOPHOBIA

Nikola Karaivanov

Chief Assistant, Department for Information and Teacher Training at
Sofia University “St. Kliment Ohridski”, 1619 Sofia, Bulgaria,
e-mail: karaivanov_n.b@abv.bg

Georgi Rakovski (1821–1867) was a great Bulgarian national revolutionary, creator of the first plans for the liberation of the Bulgarian people from the Ottoman yoke, publisher, publicist and journalist, fighter for Bulgarian church-national independence, diplomat, military leader. With his brochure “Relocation to Russia or Russia’s murderous policy for Bulgarians” published in Bucharest in 1861, Rakovsky became the founder of Bulgarian patriotic Russophobia.

Keywords: Georgi Rakovski, brochure, patriotic Russophobia

Георги Стойков Раковски (1821–1867) е велик български националреволюционер, създател на първите планове за освобождение на българския народ от османско иго, издател, публицист и журналист, главен редактор на първия български революционен вестник „Дунавски лебед“ (1860–1861), борец за българска църковно-национална независимост, дипломат, пръв създател на българската национална пропаганда в чужбина, военен ръководител (неслучайно Военната академия на България носи неговото име!), историк, поет, езиковед, етнограф и фолклорист, антиквар и архивист, археолог и нумизмат, просветител и педагог, народопсихолог, адвокат и правозащитник, икономист и предприемач. Георги Раковски владее отлично гръцки, френски, латински, турски, румънски, руски и сръбски език. Той е един от двамата български възрожденски енциклопедисти (другият е Любен Каравелов) на XIX век.

Делото и идеите на Раковски са с огромно значение за обосноваването и развитието на революционно-демократичната мисъл за освободителната борба на българите през 40-те – 60-те години на XIX век. Той е съзателят на българската национална философия и идеология. Във времето, когато българското народностно самосъзнание съзрява, образователният, духовният и културният подем се чувстват все по-осъзнато и осезателно в българското общество и се разраства националноосвободителното движение, Георги Раковски е

най-яркият изразител на тези обществени процеси. Той формира своите идеи и възгледи под влияние на френското Просвещение. Раковски е първият български европейски ориентир политик, мислител и държавник, макар България още да я няма на политическата карта на Европа. Неговият идеал е демократичното устройство на бъдеща свободна България по западноевропейски образец.

В статията ще разгледаме отношението на Георги Раковски към Русия и руската политика към българския народ. До 1858 г. Георги Раковски е уверен, че Русия с освободителна война ще донесе безкористно свободата на българския народ и възстановяване на българската държава. През 1858–1860 г. Раковски живее в Руската империя, в гр. Одеса, запознава се непосредствено със социалната и политическа действителност на царизма и русофилството му бързо изчезва. Но неговият прелом към русконенавист започва през 1861 г., когато руските имперски власти с разрешение на султанската власт организират преселение на българи от района на днешните градове Видин, Лом, Берковица и селата около тях в полуостров Крим. Раковски организира яростна борба против пагубното преселение в Русия.

В началото на януари 1860 г. Георги Раковски напуска Одеса и около 20 февруари 1860 г. пристига в сръбската столица. По това време започва и преселението, ръководено от руските дипломати и агенти на територията на Турция. Те бързо организират мащабна агитация за преселение, като си служат освен с лъжливи обещания, но и с подкупи на по-видните българи. През пролетта на 1861 г. руското консулство във Видин открива специална кантора за записване на преселници. Особено активен в това отношение е руският дипломат във Видин Капитон Байков, който пише до руския посланик в Цариград: „През настоящата година, до 29 октомври 1861 г., от тукашния край в Русия са се преселили 10 990 българи от двата пола или общо 1560 семейства. Преселението се извърши през юли, август, септември и първите дни на октомври“ (Дойнов 1992, 25).

Виждайки трагичните последици от изселването на десетки хиляди българи от родните им места, Георги Раковски повежда категорична борба за осуетяване на руските имперски намерения за преселение на българи в Русия. В тази борба патриархът на българската национална революция включва много видни възрожденски дейци като Кръстю Пишурка, Сава Радулов, Теодосий Икономов, Иван Кършовски, Тодор Бурмов, Йосиф Данейлов, Стоян Балкански, Васил Попович, Любен Каравелов и други. Самата борба на Георги Раковски против преселението на българи в Крим изисква антируска позиция и противоруски изказвания и той твърдо заема тази позиция, пише гневни статии и брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“. За преселението на българи в Крим през 1861 г. акад. Михаил Арнаудов пише, че то разделя „...българската интелигенция на русофили и русофоби. Русофобството, което играе голяма роля в живота на България, се е породило от трагедията на това преселение“ (Арнаудов 1938, 370). Раковски стана пръв ярък изразител на българската омраза против руския царизъм.

На борбата срещу пагубното преселение на българи в Крим Раковски посвещава горепосочената анонимна брошура, написана за десетина дни в началото на май 1861 г. След поставянето на последната точка в ръкописа, той изпраща своя сътрудник Теодосий Икономов (1836–1871) с текста и необходимите пари за отпечатване в румънската столица. Отпечатана на църковнославянска графика в края на месеца в Букурещ, тя излиза в големия за времето си тираж от 3000 броя. На 28 май 1861 г. Теодосий Икономов вече пътува с кораб по Дунава от Гюргево за Видин, където книжките бързо са разпространени сред българите. В брошурата никъде не е отпечатано името на автора, града и годината. Първото издание има обем от 15 страници.

Брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, която става известна на руската дипломация, изправя имперската власт пред голям за нея проблем. Важна задача за руските дипломатически агенти е да се открие авторът на брошурата, която толкова болезнено и безкомпромисно със силата на печатното слово е смъкнала маската на царизма и показва неговия зверски образ и планове за българите.

Брошурата на Раковски е публицистична класика, защото в нея кратко, но ясно за обикновените българи е посочен механизъм на действие на руската имперска политика против българския народ. „До тогавашния момент, пише историкът Цочо Билярски, никой не е разкривал и бичувал така директно руската политика спрямо българите... Със сло-

вото си, не търпящо никакви възражения, и основаващо се на фактите и на собствените му наблюдения, Раковски потвърждава думите, които определят Русия като „тюрма на народите“ (Билиарски 2016, 10).

Най-после се отдава на онзи старателен и лукав агент дипломат, руския консул във Видин Капитон Байков да открие точно кой е авторът на кошмарната за руските дипломатически чиновници брошура – Георги Раковски. Руските власти, след като окончателно се уверяват, че Раковски е автор на брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, като вземат предвид и неговите статии с антируска насоченост на страниците на редактирания от него в. „Дунавски лебед“, вземат решение той да бъде следен и неутрализиран от руските агенти в Сърбия и Румъния и това преследване продължава шест години – до смъртта на Раковски през 1867 г.

Брошурата на Георги Раковски е написана със свещен гняв, породен от руската имперска политика за преселение на българи от Видин, Лом, Белоградчик и околните села в Крим. Той разобличава „руската убийствена и злобна политика“, като безкомпромисно и докрай разбива внушавания през вековете образ на „благородния покровител“ и „спасител“ на българите „Дядо Иван“, руския цар Иван Грозни, станал български символ на Русия. Раковски си поставя за цел да отвори очите на своите сънародници да се откажат от всякакво желание за преселение в руските „диви пустини“ (в смисъл слабо населени земи).

В отделен параграф на брошурата Георги Раковски се спира на условията, при които българите трябва да живеят в руските предели, като ясно и точно определя неблагоприятния климат и неплодородните почви на тези земи: „Къде отивате вие, мили братя, видински българи! Знаете ли вие, Русия каква е? Знайте ли какво робство и какви вечни мъки ви чакат там? Защо не се посъветвате с ония българи, които са били там, да ви разкажат, къде и в каква яма искате да са хвърлите? Ето какви злини ви чакат там: ...диви пустини, дето няма ни вода студена, ни шума зелена, ни трева цветовита... Всички в едно такова място ще се разболеят и повечето от вас ще измрат! ... Вие ставате убийци на децата си, на домородствата си!“ (Раковски 1861, 9–10). Преди да напише брошурата, Георги Раковски живя в Бесарабия (през 1858–1860 г.), той пребивава в Болград и българските села, много бесарабски българи му бяха приятели, имаше преки и непосредствени наблюдения от социалните и природните условия, в които живеят бесарабските български колонисти. Това, което Раковски описва като природни и социално-икономически условия в руските територии за заселване на българи, е точно и вярно.

В брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ се прави едно задълбочено преосмисляне на вековните руско-български отношения, в които великият българин категорично разбива създадените още през Възраждането митове за „братската обич“ на руските управляващи към българите и тяхната обич към „Дядо Иван“ (Димов 2004, 72–73). Авторът посочва, че историята на Волжска България е част от българската история: „Разорили и завладели волжанското им пространно царство и порусили досущ тамошните българи, като им наложили на сила езика си“ (Раковски 1861, 5). Вярно е, че Раковски няма днешния историко-академичен изказ на своите позиции, тогава няма и този масив от историческа литература и публикувани документи, но той има невероятна историческа интуиция и затова принципно неговите исторически тези са верни и актуални днес.

Да обсъдим накратко и друга историческа теза на Георги Раковски, която той дава в брошурата си: „Петър Първи е почнал да мисли как да разпространи влиянието си в България и той е начал да интригува против влахо-богданските князе, кои бяха до него време българи...“ (Раковски 1861, 6). Знае се, че територията на княжествата Влашко и Молдова (Раковски нарича Молдова Богданско – *Н.К.*) са в границите на средновековна България. Българските царе назначават за управляващи местни князе, които през XIV век добиват самостоятелност и постепенно се отделят от централната българска власт, до 1858 г. използват българската писменост в администрацията. Влашко и Молдова за векове запазват българската държавна традиция и значително българско население, което постепенно се романизира. Георги Раковски посочва, че руският цар Петър I се насочва към българските земи, които са под турска власт, но предмет на неговите завоевателни планове са васалните на султана княжества Влашко и Молдова, които Раковски възприема като продължение на българската държавност.

В брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ Георги Раковски нанася съкрушителен удар върху един мит, създаван и укрепван от руските власти, техните институции, дипломатически чиновници и купени родоотстъпници българи, руските, съветските и български историци и публицисти. Това е митът, че българите доброволно се преселват в Русия, че единствената причина за масовите преселения е жестокото турско робство, зверствата на поробителите, геноцидът над българското население. За да оцелеят физически, българите потърсили спасение и са приети в гостоприемна, братска Русия, където хилядите преселници започват нов, свободен и щастлив живот. Този мит е здраво вкоренен в съзнанието на бесарабските и таврийските българи и улеснява руската асимилация и до днес. Като във всеки мит, и в него има част от истината. Българският народ е прекарал близо пет века под една жестока османска тирания, подложен на невероятно физическо изтребление и асимилация, на унищожение на културното му наследство.

Турското иго е една от основните причини за масовото преселение на българи в Русия през втората половина на XVIII и първата половина на XIX век. Но има и друга част от истината, другата „страна на монетата“, която Георги Раковски разкрива кратко, но много ясно, и за пръв път точно в своята брошура. В руско-турските войни, които се водят през втората половина на XVIII и първата половина на XIX век, руското командване чрез обръщания, специални агитатори и други способности подбужда българското население да участва с оръжие в ръце на страната на руските войски с обещания за освобождение от турската власт. Българите вземат активно участие във войните против османците като доброволци, разузнавачи, хайдушки чети, бунтове в тила на турската армия. Раковски разкрива, че руската агитация сред българското население в началото на всяка война през първата половина на XIX век довежда до масово участие на българите във военните действия против турската армия. Но войната свършва и винаги следва масово насилствено преселение на българско население в Русия: „В 1812 лето, кога бяха минали руските войски в България и бяха достигли до Шумен, от една страна Русия издаде прокламации на български език и възбуждаше българите да станат против турчина, а от друга страна гореше градища и села им и на сила прекарваше няколко си тисияци челяди през Дунава! ... В тях времена са изгорени от русите: Разград, Арбанаси, Свищов, Русе и други много градове и села, които развалини още до днес (1861 г.) се виждат! Много старци помнят и разказват с кървави сълзи тях времена.

В 1828 лето, когато Дибич премина Балкана и достигна до Одрин, пак същото последва. От една страна подбудиха някои си българи, да вземат участие в боя и да са смразят с турци, а от друга немилостивите руси като си свършиха работа, опустошиха като скакалци тях места; отгдето поминеха, отвлякоха пак няколко си тисияци домородства българи в пуста си Русия! Множество от тях разорани села в Тракия и от тая страна на Стара планина са още и до днес виждат в бурен и трънак обрасли! В 1854, пак щом минаха под Силистра, не забавиха да издадат прокламация, подписана от Паскевича (главнокомандващ руските войски в южното направление генерал Иван Паскевич – *И.К.*) и искаха да подбудят българите да са дигнат против турчина, а от друга страна бяха подготвили закони, по които да владеят България, ако черна съдбина бе я покорила там. Но щом са видяха победени, не забравиха да са ползват от обичния си лов и тъй отвлякоха пак с себе си тринайсет тисияци домородства в Бесарабия. Всякога проклета Русия, кога е имала бой с турци, лъгала е бедните простодушни българи, че уж за тях отваря такъв бой и че уж тях иде да освободи! Но нейната цел всякога е била да им разоре милото отечество и да ги преселява малко по малко в земите си. Нейната злобна политика се познава твърде добре и от това, що тя в ни един си договор с Турция нищо добро не е споменала за българите, ако и да е имала най-добри удобства на това. Тя всякога е само своята полза гледала, а собствено за завладетелните си планове е имала грижа как по-добре да ги положи в действие“ (Раковски 1861, 7–8).

В цитирания голям пасаж от брошурата на Георги Раковски „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ за пръв път с печатно слово на българин се посочва, че отстъпващата при победа или поражение (1854 г.) руска армия „... гореше селата и градищата...“ на българското население и със силата на оръжието го заставя да напусне родните си огнища и да се засели в границите на Русия и преди всичко в Бесарабия.

Дотогава този факт се предава само устно от живите свидетели на събитията – много старци помнят и разказват „...с кървави сълзи за тях времена“. Раковски ясно посочва, че това е целенасочена руска политика: „Но нейната (на Русия – *Н.К.*) цел всякога е била... да ги преселява малко по малко в земите си“ и „...за завладетелните си планове е имала грижа, как по-добре до ги положи в действие“. Руската политика за преселване на балкански християни и преди всичко на българи продължава около столетие.

Правейки анализ на последствията от трите руско-турски войни през първата половина на XIX век, великият български възрожденец стига до извода, че всяка война завършва с разоряване на българските земи, където са водени бойните действия и с масово преселение на българско население в Русия. Това преселение не се осъществява спонтанно и доброволно. Преди всяко преселение започва организирана и масирана агитация, като преди всичко вниманието се насочва към богатите и интелигентни селяни и свещениците, полагат се усилия да се спечелят лидерите на българското население. Като агитатори се проявяват освен руски офицери и дипломатически чиновници, а също и много видни българи – възпитаници на руски гимназии и университети.

За многото случаи за подкупване с пари Раковски предупреждава българите: „Тия пари, що ви обещава и ви дава сега лукаво руското правителство, за да ви измами, са нищо при такива потребности и нужди, които ви чакат тамо и тия са твърде лесно разносят. С тях пари русите ще ви завържат с железни вериги тъй силно, щото като станете нейни черни робове, ще ги заплащате вие и потомците ви с кръвта си и с живота си“ (Раковски 1861, 11).

Многобройни са случаите, когато изтеглящата се или отстъпваща руска армия насила откарва като добитък българското население. Руски батареи с артилерийски огън разрушават български села или пехотни части ограбват и опожаряват домовете на българите. Принципно няма разлика в действията на турските войници и башибозука, от една страна, и руските „освободителни“ части, от друга: „Колкото пъти руските войски са минавали Дунава, най-големи опустошения и разорения е претърпяло нашето бедно отечество. От една страна необузданата тогавашна турска войска е пленила, клала, грабила и робило българите, а от друга страна руските войски, още по-свирепи и немилостиви от турците, опустошавали са лозя, ниви, грабили овце, говеда и горили българските градове и села! А кога са се връщали или победоносци, или победени, карали и отвличали са на сила тия хиляди български домородства и заселвали са ги в обширните си пустини!“ (Раковски 1861, 7).

Не може да не се възхитим и от това, че Георги Раковски анализира и пръв стига до извода, че в руско-турските войни дотогава (1861 г.), в толкова дипломатически преговори и подписани мирни договори, руското правителство и дипломация „...не е споменало за българите, ако и да е имало най-добри възможности за това“ (Раковски 1861, 8). Абсолютно прав е Раковски, че в мирни договори и дипломатически преговори не се споменава нищо за българите – най-многобройния балкански народ, за неговата защита и права.

Руската власт и дипломация внушават на българското население, че българите имат бъдеще само в границите на Руската империя. Използвайки за своите користни цели православната вяра на българския народ, и Руската православна църква обслужва имперската политика: „На това тя (Русия – *Н.К.*), освен лукавщини, безбожно е употребявала за оръдие православната вяра и ползвала са е от набожните и прстодушните българи, които в тях времена са гледали на Русия като на една спасителка!“ (Раковски 1861, 9).

Георги Раковски анализира и позицията на руското правителство и духовенство към борбата на българския народ за самостоятелна национална църква и за отхвърляне на духовната власт на Вселенската гръцка патриаршия: „Тя (Русия – *Н.К.*) най-много е противодействувала, в последните дни, и на наша свещен за духовенство въпрос и употребила е всички лукави средства да унищожи това народно искане, та да останат българите пак под греко-фенерското духовно робство; защото тя знай, че ако българите добият независимо свещеничество, то не ще вече допусне да мами и разорява българския народ, както е до сега струвала и днес струва“ (Раковски 1861, 9).

Какъв точен анализ на мракобесната политика на Руската православна църква, която е идеологическата институция за изпълнение целите на руския империализъм в неговия поход за завземане на Константинопол и Проливите. И колко вярно Георги Раковски посочва защо независимата Българска църква и независимото българско духовенство ще станат

пречка за реализирането на плановете на руския царизъм на Балканския полуостров. Той точно разкрива обвързаността на интересите на Вселенската гръцка патриаршия и Руския синод. В брошурата на Георги Раковски има следната основна мисъл – преселението на българите в Русия подготвя за тях „...ново робство и вечна мъка из безкрайните руски пустини“. Жалките рубли, получени от всеки преселник, са „железни вериги“, с които руската власт ги привързва завинаги към руската територия, превръщайки ги в „черни роби“.

Като оценява значението на брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, акад. Михаил Арнаудов пише: „И той, Раковски, може да се гордее с една голяма заслуга пред потомството, като спира донякъде това пакостно изселване, тая „лудост“ на заблудените жители на Видин и околността. Малцина публицисти до Освобождението са имали този успех, кога е трябвало да трогнат простите души, останали без искрен приятел“ (Арнаудов, 1942, 178). На друго място акад. Арнаудов пише: „Езикът на брошурата – покрай всички присъщи на Раковски особености – показват и някои черти, които го сближават доста с живата разговорна реч. Това би могло да се дължи или на желанието на автора, да бъде по-добре разбран от читателите си, прости българи, или на влияние от страна на Теодосий Икономов, когото Раковски натоварва да се грижи за отпечатването“ (Раковски 1922, 472). Според нашето мнение „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ на Раковски е един от върховете на патриотичната възрожденска публицистика.

В борбата си против преселението на българите в Русия, както и в цялата си обществена и революционна дейност, Георги Раковски е български държавник с ясно определени и реални цели, с предварително обмислени и формулирани средства за постигане на определените национални задачи. Видният български историк Димитър Страшимиров в студията си „Комитетско десетилетие“ посочва, че идеите и дейността на Георги Раковски са надкласови, на политическото му знаме „...стои написано само едно съсловие: народът. И само една партия: Националното единство“ (Страшимиров 1930, 781).

Ясно и категорично, като използва силата на печатното слово в книги и вестници, даващи широка публичност, Георги Раковски през 1861 г. в брошурата си „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ и на страниците на в. „Дунавски лебед“ пръв болезнено смъква маската на царска Русия като „безкористна благодетелка и покровителка“ на българския народ. Раковски с талантливо перо на публицист посочва истинските цели на руската имперска политика спрямо българите – в полза на своите завоевателни цели „проклетата Русия“ се стреми „да разори нашето мило отечество България“.

Парижкия мирен договор от 1856 г. отменя правата на Русия да „покровителства“ православните християни в границите на Османската империя. За руския царизъм това е помалкото зло. По-голямото зло е, че първи Георги Раковски, утвърден водач на българския народ, а след него и други, се противопоставят категорично с талантливо публицистично перо на „руската убийствена политика за българите“. Причините тук са две: *първата* е подкрепата на руската дипломация на Вселенската гръцка патриаршия и категоричната руска позиция против борбата на българите за църковна независимост. *Втората* причина за антируските позиции на част от българските водачи е, че националноосвободителната борба на българите навлиза в решителна фаза. Раковски е пръв идеолог на тази борба, като и той, и следващите след него български революционери искат самостоятелност на борбата, а не сляпо да следват руската политика.

В документи от руските архиви е видно, че царското правителство успява след 1856 г. да изгони 120 000 татари от Крим и руските плановете са на тяхно място през 1861–1862 г. да се заселят 150 000 българи. Противдействието на българския вожд Раковски и десетките негови съратници допуска до полуостров Крим да бъдат откарани с руски кораби само 14 000 българи, от който 9000 се връщат след година с турски кораби обратно в родните си места, около 4000 умират през зимата и едва 1000 души остават там. Това е тотален провал на руските плановете за заселване с българи на полуострова (Носкова 2009, 108).

Традицията, създадена от Раковски, остро да се разобличава имперската същност на руския царизъм, който действа с всички брутални средства против интересите на българския народ, продължават Любен Каравелов, Васил Левски, Христо Ботев и други български възрожденски публицисти, което е разкрито подробно в невероятно точните с огромен масив от документални факти книги на Асен Димов „Дядо Иван – мит или реалност“

(Димов 2004), Янко Гочев „Руската империя против България“ (Гочев 2006) и на Цочо Билярски „Руската убийствена политика за българите. Прозренията на народните водители – от Георги Раковски до митрополит Методи Кусевич“ (Билярски 2016).

За всеки добросъвестен изследовател е ясно, че с брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ и със статиите си на страниците на „Дунавски лебед“ Георги Раковски става категоричен родоначалник на българската патриотична русофобия. Нещо повече, той ненавижда и руснаците, руския народ: „Русите са били един най-див и най-варварски народ, както и до сега са остали такива в най-голямата си част“ (Раковски 1861, 5). Тези слова са ясни и категорични – Раковски дава израз на своята омраза не само към руския царизъм, но и към руснаците и руския народ. Този народ търпи векове (и още векове ще търпи) и е приел като овце една дивашка и варварска диктатура и не само не се противопоставя и бори, но в огромната си част приема и поддържа тази тиранична власт.

Георги Раковски остави на поколенията български патриоти писмено наследство, отнасящо се до националната защита от един от вековните врагове на българския народ – руския империализъм. Това наследство включва брошурата „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, статии на страниците на в. „Дунавски лебед“ и част от епистоларното му наследство, главно писмата му до Йосиф Дайнелов и Стоил Балкански. Раковски убедително разяснява на своите съвременници българи, че за времето от смъртта на руския император Петър I през 1725 до 1861 г., когато е написана брошурата, руският империализъм си поставя задачата границите на империята да обхванат както Цариград (Константинопол) и Проливите, Босфора и Дарданелите, така и да излязат на Бяло (Егейско) море и Русия да стане Третия Рим – териториален и духовен наследник на Византия. Тази директива, поставена пред следващите руски императори и следвана неотклонно от тях, не предвижда свободна и независима българска държава и това трябва да е ясно на българите, напразно очакващи освобождение от Русия. Плановете на мракобесните руски империалисти са българското землище изцяло да влезе в границите на Руската империя, а българите като православни да бъдат асимилирани в руската нация.

Руският империализъм от времето на Георги Раковски до днес не е променил своята имперска природа, своите агресивни действия и стремеж да подчини на своите интереси българите и тяхната държава. Не е мястото пространно да изброяваме от 1861 г. до днес онова, което извърши руският империализъм по отношение на нашия народ. Българският историк Янко Гочев в три обемисти тома под заглавие „Руската империя против България“ разглежда действията на руския варварски империализъм от XVIII век до наши дни против българския народ, като цялата руска бруталност се съпровожда от неимоверна демагогия, за да се убеди българите какви „благоденствия“ получават от Русия. Всеки български патриот, общественик, дипломат и държавник трябва да се учи от великия Георги Раковски как се бранят и защитават българските национални интереси от попъзлзовенията на руските империалисти, както и категорично да смъква руската маска на „защитници“ и „благодетели“ на българския народ.

След като се разгледа писменото слово на великия българин Георги Раковски след 1861 г., с категорична убеденост авторът твърди, че той е първият български патриот русофоб, родоначалник и теоретик на българското патриотично русофобство, стигащо до справедлива ненавист и към руския народ. Неговият завет към всеки истински български патриот, държавник, дипломат, общественик е да бъде твърд и последователен противник на „дивия и варварски“ руски империализъм – бил той царски, съветски, путински. Още през 1861 г. Георги Раковски определи външнополитическия вектор на позицията на българския народ и политиката на българската държава: никога съюз и приятелство с Русия! От дистанцията на изминалите 160 години императивният съвет на Раковски към бъдещите български поколения е абсолютно актуален и днес – България направи верния избор като член на Европейския съюз и НАТО и трябва да държи безопасно разстояние в икономическите, културните и политическите отношения с Руската федерация. Всички опити на политици, общественици и журналисти да подчинят българското отечество на руските имперски интереси трябва решително са бъдат пресичани и осуетявани. Това ни е заявено в идейното наследство на Раковски, защото нищо добро за нас, българите, не се е случило и не може да има от Русия. Георги Раковски пише: „Който от сега нататък

ми каже, че руското монголско правителство иска доброто на нас, българите, готов съм с най-непристойните слова да го напусвам!“ (Архив Раковски 1966, 700). Много, много актуални думи.

Големият украинофил, академик Иван Шишманов (1862–1928) пръв в българската обществена научна мисъл формулира идеята за руския колониализъм. Говорим за руски царизъм, за руски империализъм, но не за руски колониализъм. Като разглежда въпроса за колониализма, акад. Шишманов пише, че докато при всички останали европейски колониални държави територията на митрополията е на хиляди километри от териториите на завладените колонии, то спецификата на руския колониализъм е тази, че се завладяват народи и техните земи, които ги включват в границите на руската империя. Това формално отделя руската колониална империя от останалите колониални държави. Колониалната система се разпадна основно през 60-те и 70-те години на ХХ век, като почти всички колонии получиха своята независимост. Но трябва да се съгласим с акад. Шишманов, че руската държава е била и сега е истинска колониална империя.

И полуделият Путин, и алкохоликът Медведев, и след тях цялата руска престъпни върхушка и пропаганда твърдят, че границите на бившия СССР са „руска“ територия! И че Руската федерация трябва да „възстанови“ своята територия! Истинско безумие! Част от руската колониална империя се разпадна, когато на 12 юли 1990 г. Руската федерация едностранно обяви, че първа напуска СССР, а останалите 14 републики повече от година след това, през 1991 г., обявиха своята независимост и се освободиха от руския колониализъм. На обезумелялата от великоруски шовинизъм управляваща върхушка и голяма част от гражданите на Руската федерация трябва да се каже: изконната ваша московска земя е само в границите на държавата на Иван Грозни. Вижте картата на неговата държава от 1550 г., преди цар Иван IV да започне колониалното завладяване на Казанското ханство и части от Сибир. Всички останали територии извън Московското княжество след 1550 г. са все колониален руски грабеж и трябва да се освободят от руска власт. Ще бъдем свидетели как колониалната империя Руска федерация ще продължи да се разпада след 2022 г.

Споменахме за акад. Иван Шишманов, който е първият български посланик в Украинската народна република в Киев през 1918–1919 г. В своите научни трудове той пише, че българи и украинци са най-близки и най-братски народи, с близка трагична, но героична история, с еднакъв манталитет. Мислите и идеите на Георги Раковски за руския народ и за руския империализъм са актуални и днес както за нас, българите, така и за нашите братя украинци.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Arhiv Rakovski. 1966. Arhiv na Georgi S. Rakovski [Archive of Georgi S. Rakovski]. Tom III, Pisma do Rakovski 1861. Sofia, 962 s. (In Bulgarian).
- Архив Раковски. 1966. Архив на Георги С. Раковски. Том III. Писма до Раковски 1861. София. 962 с.
- Arnaudov, M. 1942. Georgi S. Rakovski (1821–1867). Zhivot – delo – idei [Georgi S. Rakovski (1821–1867). Life – work – ideas]. Sofia, 290 s. (In Bulgarian).
- Арнаудов, М. 1942. Георги С. Раковски (1821–1867). Живот – дело – идеи. София. 290 с.
- Arnaudov, M. 1938. D-r Ivan Seliminski. Zhivot – delo – idei (1799–1867). [Dr. Ivan Seliminski. Life – Work – Ideas (1799–1867)]. Sofia, 599 s. (In Bulgarian).
- Арнаудов, М. 1938. Д-р Иван Селимински. Живот – дело – идеи (1799–1867). София. 599 с.
- Bilyarski, T. 2016. Ruskata ubiystvena politika za balgarite. Prozreniyata na nashite narodni voditeli – ot Georgi S. Rakovski do mitropolit Metodi Kusevich [Russia's Murderous Policy for Bulgarians. The Insights of Our National Leaders – from Georgi S. Rakovski to Metropolitan Metodi Kusevich]. Sofia, 538 s. (In Bulgarian).
- Билярски, Ц. 2016. Руската убийствена политика за българите. Прозренията на нашите народни водители – от Георги С. Раковски до митрополит Методи Кусевич. София. 538 с.
- Gochev, Y. 2006. Ruskata imperiya protiv Balgariya [Russian Empire against Bulgaria]. Chast 1–3. Sofia, 501+403+600 s. (In Bulgarian).
- Гочев, Я. 2006. Руската империя против България. Част 1–3. София, 501+403+600 с.
- Dimov, A. 2004. „Dyado Ivan“ – mit ili realnost [„Grandfather Ivan“ – Myth or Reality]. Veliko Tarnovo, 224 s. (In Bulgarian).
- Димов, А. 2004. „Дядо Иван“ – мит или реалност. Велико Търново. 224 с.

Doynov, S. 1992. Poslednoto masovo preselenie v Yuzhna Rusia (1861–1862) [The Last Mass Resettlement in Southern Russia (1861-1862)]. *Istorieski pregled*. Kn. 11–12, Sofia, s. 18–39. (In Bulgarian).

Дойнов, С. 1992. Последното масово преселение в Южна Русия (1861–1862). *Исторически преглед*. Кн. 11–12. София, с. 18–39.

Noskova, I. 2009. Formirovaniye krymskih grupp bolgar v XIX v. [Formation of Crimean Bulgarian Groups in the 19th Century]. *Balgarite v Krim. Sbornik*. Sofia, s. 66–112. (In Russian).

Носкова, 2009. Формирование крымских групп болгар в XIX в. *Българите в Крим. Сборник*. София, с. 66–112.

Rakovski, G. 1861. Preselenie v Rusia ili ruskata ubiystvena politika za balgarite [Resettlement in Russia or Russia's Murderous Policy for Bulgarians]. Bukuresht, 19 c. (In Bulgarian).

Раковски, Г. 1861. Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите. Букурещ. 19 с.

Rakovski, G. 1922. Sachinenia. Izbor, karakteristika i obyasnitelni belezhki ot Mihail Arnaudov [Compositions. Selection, Description and Explanatory Notes by Mikhail Arnaudov]. Sofia, 751 s. (In Bulgarian).

Раковски, Г. 1922. Съчинения. Избор, характеристика и обяснителни бележки от Михаил Арнаудов. София, с. 751.

Strashimirov, D. 1930. Komitetsko desetiletie (Epoха na komitetite) 1866–1876 [Committee Decade (Era of Committees) 1866-1876]. *Bulgaria 1000 godini 927–1927*. Tom I. Sofia, s. 781–888. (In Bulgarian).

Страшимиров, Д. 1930. Комитетско десетилетие (Епоха на комитетите) 1866–1876. *България 1000 години 927–1927*. Том I. София, с. 781–888.

ПРИЛОЖЕНИЕ

(Георги Раковски)

ПРЕСЕЛЕНИЕ В РУСИЯ ИЛИ РУСКАТА УБИЙСТВЕННА ПОЛИТИКА ЗА БЪЛГАРИТЕ (Букурещ, 1861)

Текстът се публикува по първото издание на брошурата от 1861 г.

Авторът на брошурата, градът и годината не са посочени никъде в първото издание, затова са поставени в скоби. Страниците на брошурата в текста са дадени в скоби, например (с. 3), а бележките са номерирани [1].

(с. 3) Няма по-свято нещо на света от милото отечество всекиму.

Человек де е първи път видял небесната светлина, привързан е за него място като някоя си очарователна сила, която го тегли непрестанно тамо, щото може ся каза, че тя сила става в него като един естествен нагон. Всеки, кой ся е за малко време само отдалечавал от месторождения си, познава тая сладка наклонност, която с никакви речи не може ся изказа пристойно.

Человеците, до де са още живели в диво състояние и са ся преселяли от един предел на други, скитаючи ся, не са усещали толкова тая наклонност кам месторождението си; но откак са почнали да ся заселят и да живеят постоянно на едно място, да си правят къщи и покъщнини, да зидят храмове, да ся молят Богу, да си сеят лозя, градини, ниви и проч. от тогава тя наклонност ся е преобърнала веки в силна любов и в техните сърца е станала една страст, щото всеки да предпочита да жертвува и живот си, от дето да пропусти друго да потъпчи милото му месторождение и у общо отечеството му.

Человек же, който ся скита от едно място на (с. 4) друго, оставя месторождението си пусто и не ще да знай нищо за общото си отечество, той е подобен на едно безсловестно животно, което живей на света само и само да ся прехрани. Такива човеци са укорени от всичкия свят и назовават ся с презрение скитници!

Руското правителство, кое до сега лъстеше нашите добродушни българи с всякакви лукави и лъжовни обещания, днес веки открива булото си и явно показва убийствената и злобната си политика към тях. То е наумило и труди ся с всичките безчестни и лукави средства да разори и опустоши милото ни отечество България и да уникакви нашата народност, самото нам скъпоценно и свято наследие!

Руското правителство с предателски начин е успяло да издейства ферман от Портата, [1] в когото му ся допуща да преселва българите в своите умразни пустини. [2] От него подкупени безчувствени някои си българи скитът ся по бедна България и мамят простодушного народа да ся пресели в Русия, като му правят много лъжовни и мечтани обещания!

В видинската бедна област тия народоубийци са успели да придумат и измамат множество челяди и в(ъв) Видин ся е отворила явна канцелария, де ходят тия окаяни българи да ся описват за преселение в Русия, като им дават и нещо си пари да ги заловяг по-добре и като ги заплашват лъжовно чрез подкупниците си и от страни уж турскаго правителства, че ако не са преселят в Русия, щат ги пресели после насила в Азия. Лъжа лукава! само да измамат простаго народа да ся пресели.

(с. 5) Длъжност свята към милото отечество налага ни да открийме постодушному народу, какво нещо е тая Русия и нейното мъчителско монголско правителство, [3] и какви вечни мъки ги чакат, ако ся тии излъжат и влязат в нейните железни нехти. Но преди да дойдем на този предмет, нужно е да покажем в кратце нашим братя, какви неприятелски сношения е имала тя още в стари времена с нашите праотци и как ся е всякога старала да ги завладей, какви же злини им нанесла до сега за награда, що са я тия кръстили и първите начала образования и дали.

Послушайте, братя българи, и особито вие от видинска област!

Русите са били един най-див и най-варварски народ, както са си и до сега остали таквизи най-голямата им част.

Българите са ги най-напред покръстили, [4] дали им са писменост, свещеното писание и първото образование.

Това е познато веки от всички свят и техните учени го признават. Но какво благодарение са отдали тия българом за това благодеение? Ето:

Разорили и завладели волжанското им пространно царство [5] и порусили досуш тамошните българи, като им наложили на сила язык си.

До времето Великаго Симеона, царя българскаго, южните страни Руси, които днес назовават Мала-Русия, са били населени се от българи, [6] съставяли са част от българското обширно царство, но и тия са паднали в руските мъчителски ръце и днес са досуш (с. 6) порусени. Освен историята, коя свидетелствува, техен язык, песни и обичаи са още живи доказателства на това. Тия още не приемат да са назоват и руси!

Руското царство от времето княза им Светослава (969–976) [7] е почнало да ся усили и да напада явно на българите. Той Светослав, като го бяха наемнали с заплата българите да дойде да им помогне против византийците и против царя им Петра, Симеонова сина, [8] защото той беше сродил с византийците и държеше тяхната политика, той руски княз Светослав, щом влезе в България почна да плени и граби, и поиска му ся даже да я завладей, щото ония, които го бяха призовали на помощ, обърнаха ся против него, изгониха го от България с помощта на византийците и най-после българите от Южна Русия, на Днепра река, избиха му всичко войнство и него самаго.

От время же того Светослава до время Великаго Петра, българите никакви приятелски сношения не са имали с русите. Великий Петър първи е започнал да мисли как да разпространи владението си в България [9] и той е начал да интригува против влахобогданскити князеве, [10] кои бяха до него время българи, а именно против Кантемира, молдовскаго князя. [11] Той злочестивий княз, измамен от руската злобна и лъжлива политика, биде унужден да остави молдовското княжество и да прибегне в Русия, отдето на малко остана да го предадат неприятелям му туркам!

От тях времена, като почна да слабей Турция, русите почнаха често да минават Дунава и да (с. 7) разоряват бедното ни отечество. Колкото пъти руските войски са минавали Дунава, най-големи опустошения и разорения е претърпяло нашето бедно отечество. От една страна необузданото тогдaшно турско нередовно войско е пленило, клало, грабило и робило българите, а от друга страна руските войски, още по-свирепи и по-немилостиви от турците, опустошавали са лозя, ниви, грабили овци, говеда и горили българските градове и села! А кога са ся връщали, или победоносци или победени, карали и отвличали са насила по няколко си тисязи български домородства и заселвали са ги в обширните си пустини! От тях времена ся нахождат чак в Харьковската губерня множество заробени българи,

кои още не са си изгубили съвсем язика; тия са днес крепостни: роби, които ги продават притежателите им (спахии) един другиму си като овци и говеда!

В 1812 л(ето) кога бяха минали руските войски в България и бяха достигнали до Шумен, от една страна Русия издаде прокламация на български язык (печатана в Букуреш) и възбуждаше българите да станът против турчина, а от друга страна гореше градища и села им и на сила прекарваше няколко си тиящи челяди през Дунава! В тях времена са изгорени от русите: Разград, Арбанашко велико село, Свищов, Русе и други много градове и села, които развалини и расипи още до днес ся виждат! Много же старци помнят и проповядват (в смисъл разказват – *Н.К.*) с кървави сълзи тях времена.

В 1828 л(ето), когато Дибич премина Балкана [12] и (с. 8) достигна до Одрин, пак същото последова. От една подбудиха някои си българи, да вземат участие в боя и да ся смразят с турци, а от друга немилостивите руси като си свършиха работа, опустошиха като скакалци тях места; от дето поминаха, отвлякоха пак няколко тиящи домородства българи в пуста си Русия! Множество от тях разорени села в Руманя и от тая страна на Стара планина ся още и до днес виждат в бурен и трънак обрасли!

В 1854, пак щом минаха под Силистра, не забавиха да издадът прокламация, [13] подписана от Паскевича и искахъ да подбудят българите да ся дигнат против турчина, а от друга страна бяха приготвили и закони, по които да владеят България, ако черна съдбина би я покорила тям. Но щом ся видяха победени, не заравиха да ся ползват от обичната си хища (лов), и тъй отвлякоха пак с себе си тринайсет тиящи домородства в Бассарабия.

Всякога проклета Русия, кога е имала бой с турци, лъгала е бедните простодушни българи, че уж за тях отваря такъв бой и че уж тях иде да освободи! Но нейната цел всякога е била да им разоре милото отечество и да ги преселва малко по малко в земята си. Нейната злобна политика ся познава твърде добре и от това, що тя ни в един си договор с Турция нищо добро не е споменала за българи, ако и да е имала най-добри удобства на това. Тя всякога е само своята полза гледала, а собствено за завладетелните си планове е имала грижа, как по-добре да ги положи в действие. На това тя, освен (с. 9) лукавщини, безбожно е употребявала за оръдие и православната вяра и ползувала ся е от набожните и простодушните българи, които в тях времена са гледали на нея като на една спасителка! Тя най-много е противодействала, в последните дни, и на наш свещен за духовенство въпрос и употребила е всички лукави средства да унищожи това народно искане, та да останат българите пак под гръко-фенерското духовно робство; защото тя знай, че ако българите добият независимо си свещенство, то не ще и веки допусти да маме и разорява българский беден народ, както е до сега струвала и днес струва.

Сега вече от как я победиха европейците под Севастопол [14] и ѝ откриха слабостта пред цял свят, тя обърна веки друга политика и с пари и лъжи маме простодушните българи в мирни и тихи времена да ся преселят в нейните омразни пустини, да ги зароби вечно!

Българите, кои ся излъгаха и отидоха в 1828 л(ето), като усетиха, какво робство ги чака, по-голямата част останаха в(ъв) Влашко и Богданско и от тамо ся върнаха назад още преди Танзимата [15] в Турско, в время султана Махмуда, който изпроводи тогава и едного си чиновника с пари да им помогне. Това бе издействал покойний княз Ст. Богорид. [16] Също и ония, кои бяха минали в 1854 и отишли чак в Бессарабия, като видяха руското робство, върнаха ся назад в 1856 л(ето) помогнати от Паришкия мир. Къде отивате вие, мили братя, видински българи! Знаете ли вие, Русия каква е? Знаете ли какво робство и какви (с. 10) вечни мъки ви чакат тамо? Защо не се посъветувахте с ония българи, които са били тамо, да ви разкажат, къде и в каква яма искате да ся хвърлите? Ето какви злини ви чакат тамо:

Като ся преселите от този въздух (хава), на когото сте родени и научени, с вашите жени и малки дечица, доде идете на онова място, половината ви шете измре и погинат по пътя, а доде привикнете на тях блюдкави и горчиви пустински води, Бог знай, колко ще останете! Това е веки знайно от цял свят, че кога човеците или животните си менят въздуха, на когото ся се родили и научили, трябва непременно да пострадаят с живота си. Вземете пример татарите, които са пред очи ви, и вижте, колко са измрели и колко още мрат от как са ся преселили! А и тия са дошли на добър и здрав въздух, на плодовита и весела земя; ами вие, като идете в ония диви пустини, дето няма ни вода студена, ни шума

зелена, ни трева цветовита, но едно пусто от бузалък (бурени – *Н.К.*) покрито диво поле, дето не може човек нито един трънак да види израсал! Всички в едно такова място ще са разболеят и повечето то вас ще измрат! Какъв тежък грях вие, мили българи, вземате отгоре си? Можете ли понесе вие този грях? Вие ставате убийци на децата си, на домородствата си! Можете ли вие в тях голи и диви пустини да направите тутакси къщи, да набавите покъщнина и да ся закрийте от оная свирепа и люта зима, която става по тях диви места и ще ви наиде без покрив? Я! смислете, за колко години и с какви разноски и тудове (с. 11) можете направите оная къщи, покъщнини и потребни прегради, които сте тука направили от баба и от дяда, или сте сами с толкова мъки направили? Ами от де ще вземете вещество (кересте) за тях, като тамо е пуста и страшна пустиня, и не расте нито тръне, както казахме? Тамо не ви остава друго, освен да си изкопайте дупки в земята и да живеете като къртици (слепи мишки), или да си изкопайте гробове и да ся закопайте живи! Де остават вашите хубави лозя, ливади, ниви и райски градини? Де остана оная зелена и гъстолистна шума, оная гъста гора и прохладните ѝ сенки? Няма веки да ги видите, но ще ги сънувате на сън и ще си оплаквате дните!

Тия пари, що ви обещава и ви дава сега лукавото руско правителство, за да ви измами, са нищо при такива потребности и нужди, които ви чакат тамо и тия са твърде лесно разносят. С тях пари Русия ще ви завържи с железни вериги тъй силно, щото като станете нейни черни робове, ще ги заплащате вие и потомците ви с кръвта си и с живота си? А ето как ще ви настанят, щом идете тамо: Ще ви продадат и споделят на някой си спахии (помещици), които като ви определят по една част земя, да си направите по-прости и по-бедни още и от цигански колиби, ще ви накарат насила с кнута (бич руски) деня и ноця да им работите като коне, само за едно облекло и за една прехрана! А и то какво пусто облекло и прехрана? Кожи необработени и черен като земя хляб! Вие ще бъдете техни вечни роби и тия ще ви продават един други му си, като добитък, (с. 12) когато им скимне! О! какъв срам за вас! Тамо, няма оплакване пред никого си; защото от онова място, в което ще ви заклучат един път, не можете са веки помръдна на никъде!

Я! смислете, мили българи, какъв тежък грях навличате на себе си, като отивате сами самоволно да заробите домородствата си? Де оставяте дядови и бащини си гробове? Техните души и сенки щат ви преследва дето идете и щат ви всякога мъчи душевно, като ви говорят:

„О, неблагодарни синове! Де оставихте нашите кости? Кой ще да ни прилива и посещава гробовете, като ни вие оставяте! Ние сме ви родили и отхранили, оставили сме ви домове, лозя, ниви, ливади и други домашни потребности, а вие, о неблагодарни синове, оставяте всичко да запустей и отивате в оная пуста и омразна земя, за да си пхнете вратовете в железен ярем! Каква нужда, какви насилия ви накарат на това скитничество? Знайте ли вие, че ние сме претърпели повече от четири стотин години, от делии, от кърджалии, от капасъзи, от убийства и грабежи – и пак сме увардили бащино си свято огнище. А вие, днес, кога веки всичко се преобърна в мир и тишина и настанаха добри времена, за голи само обещания що ви прави Русия, бягате и ся преселете, ставате убийци на само себе си, на жените си и на децата си! О! Вашите души на онзи свят щат ся казни за това в вечната мъка и в пъкъла! А телата ви ще теглят на този (с. 13) свят от руското робство и с кървави сълзи ще прекарате злочестий си живот!“

Не е ли срамота за вас, о видински българи! да ви заменят с татарите и правят с вас трампа (размяна – *Н.К.*) като с някой си коне и волове! Я! вижте ги тях татари, в какво бедно състояние ги е докарала немилостива Русия! Тия, мислите, от добрини ли са ся преселили от тамо? Не можете ли, окаяни, да разсъдите дотолкова и да разберете че и вас ще ви докарат в още по-жалостно и по-окаяно от тях състояние! Тия, както ги гледате, просят и чакат други да ги прехранят и досега са измрели половината им! Не ще ли изпатите и вие същото? Но тия ся намериха между вас, народ земеделски и работлив, ами вие в руските диви и голи пустини, при кого ще прибегнете и от кого ще поищете нещо си?

От каква неволя ся преселявате? Я, размислете, преди пятнайси години какво е било в България, а сега какво е. В царстванието султана Абдул-Меджида от ден на ден ся облажава състоянието на раята и ако по негде си ся оставили някои си злоупотребления, тия не стават по царска воля, но и тия полека-лека щат ся изтреби и изглади. В кое же царство не ся нахождат злоупотребления, чиними от чиновников? В Русия чиновниците най-големи

свирепства и варварщини чинат над бедний народ, и мислите ли че то всичко дохожда до царските уши? Никога!

А в Русия, освен голите и дивите и пустини, както казахме по-горе, чака ви онова тежко робство, от кое никога не можете ся веки отърва!

(с. 14) Можете да кажете, че ви заплашват и вие за това ся преселете: това е една ваша най-голяма слабост, ако ви с едно голо и просто заплашване оставите бащино си свято огнище, къщи и покъщнини, имане и добитък, такава плодovита и благоразтворена земя, коя нашити онези храбри и славни праотци с толкова кърви са добили и бранили и преславно име оставили, – да оставите всичко това блаженство и да идете на пусти места, дето ви чака най-голяма бедност и още вечно робство! Тая ваша постъпка ако я направите, от всякого ще ся укори и вие ще бъдете укорени и поругани от цял свят.

Никакво заплашване, никакво насилие не трябва да ви поколебай от местата ви на които сте ся родили и отхранили, на които сте нашли толкова добрини от славните си прадеди и на които лежат и почиват нихните кости. Никой не може да ви насили да оставите имането си, но и ако такова нещо си ся изпитат да ви направят, което никога не вярваме да бъде, вие трябва, като юнаци, да предпочетете да пролейте кръвта си над гробовете на децата и бащите си, а не да бягате като жени и мършапи чelовеци.

Трябва да знаете още, че Н. В. султана не допуща, а и европейските сили не оставят такива насилия да стават над християните; тия времена веки минаха, когато ся допущаха такива беснила. Примера нека бъде на това вам Сирия, дето щом ся появи такова нещо, султана и европейските сили тутакси изпратиха войски в помощ бедним християнам, умириха всичко и наказаха с най-люта смърт убийците (с. 15) християнски. А що трябва Сирия за пример, и вие сами, видинските българи, знаете и помните още, че преди няколко години, щом ся появиха и между вас размирици, Н. В. султана и другите сили не оставиха необузданите някой си турци да ви изколят и мъчат, но тутакси ся всичко умири, и от тогаз насам, не можете го отказа, в ваша видинска област много по-добре стана и не ви веки тъй мъчат спахии и други турци, както е било от по-преди.

Ние ся надейми че ще дойдите в съзнание е щете послуша гласа на един ваш съотечественик, който ви казва и съветва всичко това от чиста българска душа и ако сте си някой си написали да идете в пуста и варварска Русия, ще ся откажете от тая лудост, която ще ви зароби с децата ви и жените ви вечно. А ония, които ся ви на това излггали и наклонили, ще ги изгоните из помежду си, като подкупни оръдия руски и като черни предатели милога ни отечества.

С надежда, че щете послуша тия спасителни за вас речи, и ще престанат от сега нататък за напред да ся селите или разбягвате по чужди земи, оставам ваш съотечественик, молитвоющ ви здраве и вразумление от Бога.

БЕЛЕЖКИ

Номерацията на обяснените изрази е в квадратни скоби [ ].

[1] „*Руското правителство с предателски начин е успяло да издейства ферман от Портата...*“. Между двете империи – руската и османската, има договореност на държавно ниво за размяна на население, но ферман (указ) за това не е открит или известен.

[2] „...*в своите омразни пустини*“. През XIX век думата „пустиня“ в българския език има два смисъла. Първият, който и днес разбираме за пустиня: огромни територии от пясък. Вторият смисъл за пустиня е за територия слабо населена и със сурова природа за човешко съществуване.

[3] „... *Русия и нейното мъчителско монголско правителство...*“. Учудва информираността на Георги Раковски за някои периоди от руската история, които официалната руска историография старателно крие. Руската държава е васална на татаро-монголците от 1237 г. чак до средата на XVII век.

[4] „*Българите са ги най-напред покръстили...*“. В 988 г. киевският княз Владимир приема християнството от Византия, а от България пристигат духовници и монаси с богослужбни книги на старобългарски език. Георги Раковски под влияние на фалшификациите на руската историография смесва Киевска Рус, която е средновековната украинска

държава, с Московското и другите руски княжества, които много по-късно приемат от Киевска Рус (Украйна) християнството и старобългарската писменост.

[5] *„Разорили и завладели волжанското им пространно царство...“*. Георги Раковски има предвид съдбата на Волжка България. След смъртта на кан Кубрат Велика България се разпада през втората половина на VII век. Българските племена начело с кан Котраг тръгват на североизток и се заселват в степните райони на Средна Волга. Така се създава средновековната държава Волжка България. През 50-те години на XV век руските войски завладяват обширната територия на Волжка България, като това завоевание става с огън и меч.

[6] *„До времето Великаго Симеона, царя българскаго, южните страни Русии, които днес назовават Мала-Русия, са били населени се от българи...“*. Границите на Първата българска държава (681–1018 г.) на изток са до река Днепър и територията на Северното Причерноморие влизат в състава на средновековна България, която след падането си под византийска власт губи тези земи, които преминават към Украйна.

[7] *„Руското царство от времето на князя им Светослава...“*. Киевският княз Светослав Игоревич, управлявал украинското княжество Киевска Рус от 945 до 972 г. Подтикван и подкупван от Византия, княз Светослав предприема през 968 г. поход срещу България. С огромна за времето си 60 000 армия от украинци и варяги (номади от Скандинавия) той навлиза с кораби в река Дунав. Изпратената срещу него 30 000 българска армия е разбита. Княз Светослав настъпва и окупира Североизточна България, а през 970 г. завладява столицата Преслав, след това се прехвърля в Тракия, като се насочва към Одрин, но византийската войска успяла да го разбие. Княз Светослав се оттегля в Северна България, като след това на път за Киев през 972 г. войската му е нападната при праговете на река Днепър от печенегите, а самият княз загива в битката. Посочените в ръкописа след името на княза в скоби години са грешни: 969 не е нито началото на неговото управление, а 976 г. е невярна, тъй като княз Светослав загива през 972 г. Фактическа грешка допуска Раковски, подведен от фалшификациите на руската историография тогава и до днес. Княз Светослав Игоревич е монарх и държавен глава на украинска държава (княжество), а не на „Руското царство“. Георги Раковски допуска и друга фактическа грешка в брошурата си, като твърди, че армията на княз Светослав е нападната от българи при завръщането си в Киев, при което загива и князът. Истината е, че това нападение е извършено от печенегите.

[8] *„...и против царя им Петра, Симеонов син...“*. Св. цар Петър I, български владетел от 927 до 970 г., син и приемник на цар Симеон Велики. При управлението на св. цар Петър България значително отслабва и се създават предпоставки за падането ѝ под византийска власт.

[9] *„Великий Петър Първи е почнал да мисли как да разпространи влиянието си в България...“*. Цар Петър I (1672–1725 г.), руски монарх, управлявал Русия от 1689 до 1725 г. В брошурата си Георги Раковски правилно изтъква, че завоевателната политика, която цар Петър води, има насоченост и към българските земи. Именно при него започва целенасочената руска експанзия към Балканите с оглед имперската цел на Русия да има излаз на Средиземно море.

[10] *„...против влахо-богданските княжеве...“*. Георги Раковски в своите писма и статии нарича Княжеството Молдова „Богданско“. През 1858 г. Княжествата Влашко и Молдова се обединяват в едно Дунавско княжество, което през 1862 г. приема името Румъния.

[11] *„...против Кантемира княза Молдовскаго“*. Княз Дмитрий Кантемир (1673–1723 г.), молдовски държавник, от 1710 г. княз на Молдова. През 1711 г. сключва договор с руския император Петър I за съюз против Турция и преминаване на Молдова към Русия. След Прутския поход на цар Петър Първи същата година, завършил с пълно поражение за руската армия, княз Кантемир заедно с 4000 молдовци се преселва в Русия. Той е заселен с хората си в Харковска губерния и живее там до смъртта си.

[12] *„В 1828 л. кога Дибич мина Балкана...“*. Генерал граф Иван Дибич-Забалкански (1785–1831 г.), руски генерал от немски произход (Йохан-Карл Фридрих Антон). През Руско-турската война от 1828–1829 г. ген. Дибич е главнокомандващ военните действия на балканския военен театър. През 1829 г. той разбива турските войски при с. Кюлевча, Шуменско, прехвърля Балкана, превзема гр. Одрин и на 2 септември 1829 г. сключва Одрин-

ския мир. Според клаузите на този мир Сърбия, Влашко и Молдова получават автономно управление, а Гърция – независимост. Одринският мир от 1829 г. донася огромно разочарование на българския народ, взел масово участие с оръжие в ръка и друга всеотдайна подкрепа на руската армия, а останал под робство без никакви гаранции и защита. След това последва най-голямото преселение в новата българска история: от септември 1829 до юли 1830 г. над 130 000–150 000 българи напускат родните си места и се преселват във Влашко, Молдова и преди всичко в Русия (Бесарабия).

[13] „*В 1854 пак щом минаха под Силистра, издадох прокламация на български...*“. По време на Кримската война 1853–1856 г. главнокомандващ руските войски в южното направление е ген. Иван Паскевич. През април 1854 г. той се обръща с въззвание на български език към българите в Турция да се вдигнат на въстание в тила на врага или да се включат като доброволци в руската армия. Хиляди българи се отзовават на този призив. През есента на 1854 г. руската армия се изгегля, като българските доброволци са принудени да останат и да се заселят в Русия.

[14] „*Сега вече от как я победиха европейците под Севастопол...*“. Георги Раковски има предвид превземането на руската крепост Севастопол през 1856 г. от обединените армии на Турция, Франция, Англия, Австро-Унгария и Сардинското кралство, завършило с военен разгром на Русия и приключване на войната с Парижкия мирен договор от 30 март 1856 г.

[15] „*...върнаха са в милото си отечество още преди Танзимата...*“. Танзимат е наименованието на периода на реформи в Турция, които имат умерен характер в буржоазен дух. Танзиматът започва с публикуването на Гюлханския хатишериф през 1839 г. След Кримската война от 1853–1856 г. Танзиматът навлиза в нова фаза. Под натиска на западноевропейските държави през 1856 г. султанското правителство публикува Хатихумаюна, който е продължение на реформите (много от които останали само на книга), с подобрене на държавното управление, съда и администрацията, дава се възможност на християнските народи да водят борба за граждански права и културно-национално самоопределение.

[16] „*...а това са издействува от покойнаго княза С. Богориди*“. Княз Стефан Богориди (1780–1859 г.). Висш турски сановник, роден в Котел, по бащина линия внук на Софроний Врачански. Каймакам (управител) на Влашко (1821 г.) и на Княжество Молдова (1822 г.). През 1829 г. Стефан Богориди е издигнат за съветник на султана до края на живота си, като му е дадена титлата „княз“. Княз Стефан Богориди издейства от султана разрешение за построяване на българска църква в Цариград и подарява място за строеж на църквата „Св. Стефан“. Днешният храм „Св. Стефан“ е построен изцяло от железни платна (единствената православна желязна църква) и е осветен през 1898 г.

Дата на подаване на материала – 4.10.2022 г.